

Allerheiligen: kleur geven aan het leven

Om heiligenbeelden te zien, kun je vandaag de dag misschien beter naar een museum, rommelmarkt, antiquair of eetcafé gaan dan naar de kerk. Want het lijkt wel, alsof die beelden in de afgelopen decennia massaal naar buiten gedragen zijn. Het museum en de antiekzaak liggen dan voor de hand: bescherming van ons cultureel erfgoed. In de horeca en op de markt komen ze mij altijd wat wezensvreemd over, die vrome gezichten met goud omrande gewaden, zo tussen de versleten reclameborden, schaaltes en pannen, koffiemolens en allerlei ander nostalgisch goed. Voor de jongere generatie is het 'retro' een heiligenbeeld in huis te hebben, net zoals de rozenkrans die je bij de Marskramer koopt en aan de binnenspiegel van je auto hangt.

Rooms verleden

In het recente verleden hadden we een indrukwekkende traditie van heiligenlevens. Vrijwel elke dag was toegewijd aan een heilige. Nog steeds zijn veel parochies naar een heilige genoemd. Ook scholen en verenigingen droegen en dragen nog vaak de naam van een heilige. En kijk eens in de Franse Michelin-atlas om na te gaan hoeveel plaatsen er in Frankrijk naar een heilige genoemd zijn... Heiligen speelden tot voor kort een belangrijke rol in het leven: het waren identificatiefiguren: je voelde je ertoe aangetrokken, je keek er naar op.

Heiligen on line

Surfend over het internet kun je je uitgebreid laten informeren over alle 'geregistreerde' heiligen die we momenteel kennen. Het zoekwoord 'heiligen' leverde mij met Google ruim 15 miljoen hits op en een gigantisch aantal plaatjes. Er is een heiligennet, een heiligenkalender, een heiligenstartpagina, een heiligenencyclopedie en ga zo maar door. Het kost je zeker een aantal jaren als je je zou willen verdiepen in al die heiligenverhalen. De rode draad door al die verhalen is: iemand wordt als heilige beschouwd wanneer zij of hij heeft laten zien haar of zijn leven onvoorwaardelijk in dienst te hebben gesteld van anderen. De kerk van Rome vertaalt dat in een vroom en deugdzaam leven, ten voorbeeld voor anderen. Maar de volksverhalen over deze mannen en vrouwen laten dikwijls wel een ánder, vaak heel wat minder vroom beeld zien. Veel heiligen waren echt niet van die saaie pisangen!

Blik op het verleden

Vroeger werden alleen zij die de marteldood waren gestorven als heiligen vereerd en daarom werd deze dag aanvankelijk Aller(heilige)martelaren genoemd. De dag werd ingesteld omdat er onder keizer Diocletianus zoveel martelaren voor hun geloof stierven dat het er te veel werden om ze allemaal op een eigen dag te vieren. Later kwamen er andere heiligen bij, mensen die om hun verdiensten heilig werden verklaard, en daarom veranderde de naam in Allerheiligen.

(bron: Inez van Eijk, *Van Allerheiligen tot Sint Juttemis*, Kosmos, Utrecht/Antwerpen, 1993) **ALLERZIELEN**

Lange adem

Bij een heiligverklaring door de kerk van Rome komt doorgaans heel wat kijken. Er zijn welomschreven richtlijnen voor opgesteld, je levensloop wordt minutieus gescreend, je daden nauwkeurig onderzocht. Één wonder is wel het absolute minimum. De strenge procedures en onderzoeksprocessen duren soms wel honderd jaar: Rome gaat kennelijk niet over één nacht ijs en veel kandidaten vallen dan ook voortijdig af. En je mag al blij zijn als je na vijftig jaar de status van eerbiedwaardig of zalig hebt bereikt. Heilig worden vandaag de dag is kwestie van lange adem, een enkele uitzondering daar gelaten. Eeuwigheid kent geen tijd, dat is wel duidelijk.

Kleur geven aan het leven

Op de dag van Allerheiligen – 1 november - staan we ieder jaar weer even stil bij de eeuwenoude beweging die Jezus destijds op gang heeft gebracht en talloze mensen heeft geïnspireerd om in zijn voetsporen te treden. Ze passeren ons dan allemaal, de grote en kleine heiligen, al die mensen die in hún tijd en op hún manier iets van dat goddelijke Licht hebben laten zien, iets hebben uitgestraald van Gods liefde, barmhartigheid en mededogen. Aangestoken door het verlangen naar een nieuwe wereld, naar een hemel op aarde. We zien hen staan voor Gods troon: een grote menigte, ontelbaar, uit alle rassen, stammen en talen. Ze zijn getekend door het leven dat ze geleid hebben: dienstbaar, belangeloos, onzelfzuchtig. Mannen en vrouwen die letterlijk 'kleur' aan het leven van anderen gaven, hen tot lichtend voorbeeld wilden zijn. Goed zijn voor je naaste, oog en oor voor elkaar hebben, onverschrokken voor de ander op de bres willen gaan staan. Letterlijk: het leven 'heel of gaaf maken', 'heiligen'.

Kleur geven aan het leven: misschien is dat wel de kern van 'heiligheid'. En dan zijn er vandaag de dag misschien nog wel veel meer heiligen dan u denkt of die de kerk van Rome verklaart: kijk maar eens rond in uw eigen omgeving, naar mensen die het leven uitstralen, er kleur en licht aan geven. Niet door grote verhalen of indrukwekkende daden, maar gewoon door een simpele handdruk, een bemoedigend woord, een knipoog, een hand op de schouder, een arm om iemand heen, een vredeswens. Heiligen zijn soms dichterbij je in de buurt dan je denkt!

Jan Simons

ALLERZIELEN

Op de dag na Allerheiligen (2 november) gedenkt de kerk de zielen van de overledenen. Veel mensen brengen dan bloemen op het graf van dierbare doden. Om boze geesten te verdrijven werden vroeger de klokken geluid. In lomp en gehulde christenen gingen dan rond in de dorpen en bedelden zielencake (brood met krenten). Voor elk brood beloofden ze een gebed te zeggen voor de dode verwanten van de schenker, om op die manier zijn bevrijding uit de tijdelijke straffen van het vagevuur te versnellen en zodoende zijn opname in de hemel te bespoedigen. Onze Germaanse voorouders zouden op deze dag (deze sombere herfst dagen) hun doden met offers hebben vereerd; misschien uit angst voor dolende zielen die ontevreden waren omdat ze honger hadden. Ze zouden dan lelijk hebben rondgespookt en zich luidruchtig en vloekend door de stormachtige lucht hebben bewogen in de nacht van 1 op 2 november: de 'wilde jacht' genoemd. Het Amerikaanse Halloween zou hier iets mee te maken hebben.

In sommige streken wordt op Allerzielen nog steeds brood en andere gaven uitgedeeld aan de armen. Er zijn allerlei vormen van 'zielenbroodjes' ontstaan: krakelingen, gevlochten broodjes, en het zogenaamde zoolgebak (Arnhemse meisjes) als symbool voor wat de voeten van de doden te lijden hebben als ze over het doornige pad op weg gaan naar de hemel. Je kunt, zo luidt de volkssage, de zielen zien in de witte nevels die over de velden hangen en je kunt op die dag beter geen wasgoed op het gras te bleken leggen want dan stappen ze erop...

(bron: Inez van Eijk, Van Allerheiligen tot Sint Juttemis, Kosmos, Utrecht/Antwerpen, 1993)